

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De optima figura dicendi, & de decoro. Capvt XL.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Porus Me-
tidu si ius.
Abundan-
tia Pruden-
tie filia.

Sappho.

mo-
rata orat.

in te-
u
Verborum
delectus ad
suauitate.
Vide Dion.
Hal. p. 187.
ubi suad de-
scribit.
Cicero in
partitionib.
orat.

Οὗτος γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη εἰσιόντων οἱ ἄλλοι
Dei, καὶ ὁ τῆς Μητιδὸς υἱὸς Πόρος, & quæ
sequantur de Poru filio Metidis, hoc est, vber-
tate, filia prudentiæ. Item in Phædro, quod Ci-
cædæ aliquando homines fuerint, antequam
Musæ extitissent. Proximè delectant, quæ ad
fabulas accedunt, habet tamen speciem verita-
tis, quæ dum recitantur ipsa per motione animi
instillantur suauius. Tertio loco memorantur
ab Hermogene, quæ sensu nobis sunt suauia, vt
vermiculatum syderibus cælum, Camporum
tractus, nemorum ymbra, pellucidi amnium
liquores, neruorum soni, ciborum cupediæ,
auri fulgor, micantis purpuræ decor. Hæc &
similia, dum dicuntur, placent, quia amabilem
sui speciem ingenerat. Quis ista Sapphonis nõ
libenter audiat? Ἀμφὶ δ' ὕψος ψυχρὸν κελεύει
δὶ ὄσδων κελύων, καὶ ἀβυσσομένων δ' ὄμιλον
κῆμα καταρρεῖ. Maximè autem afficiunt
ἐραλέων ἐπίνοια. Et idè Heliodori Aethiopi-
ca, & similes, qui circumferuntur libri, tam
auide leguntur, magno aliquando honestatis
dispendio.

Rerum porò nouitatem, aut voluptatem
necessariò sequitur permotio, quæ in istis nar-
rationibus sc̄lum titillat, et si deoris ipsa fue-
rit, tamen delectat: nam qui tragicos heroum
casus audiunt in theatris, ex ipsis lachrymis
hauriunt voluptatem.

Hæc autem morata oratione omnia tempe-
rari, & quasi animari oportet, hanc Græci
Rhetores ἠδὲ vocant, cuius est decorũ in per-
sonis obseruare, & ynicuique, quod mores, &
ratio vitæ postulant tribuere, qua virtute ni-
hil est in tota eloquentia artificiosius, cui ἰ-
πίναξ solet annecti, quæ modestos, & ama-
biles oratoris mores demonstrat. Res conse-
quuntur verba, & numeri, de quibus ita præ-
cipit Tullius. Suaue genus erit primum ele-
gantia, & iucunditate verborum sonantium,
& lenium: deinde coniunctione, quæ neque a-
speros habeat concursus, neque disinctos, at-
que hiantes: & sit circumscripta, non longo
aufractu; sed ad spiritum vocis apto, habeatq;
similitudinem, æqualitatemque verborum, tum
ex contrarijs sumpta verbis. Crebra crebris,
paria paribus respondeant, relataque ad idem
verbum, & geminata, atque duplicata, vel et-
iam sæpius iterata ponantur, constructioque
verborum, tum coniunctionibus copulerur,
tum dissolutionibus relaxetur.

Primum igitur præcepit, vt verba sint so-

nantia, & lenia, quod multis prosequitur Dio-
nyf. Halic. in libello περὶ σωφροσύνης ἐνομι-
των, & selecta habet exempla, quibus ostendat
antiquos in descriptione rerum suauium, atq;
amabilem lenibus vocabulis vsos, contra in
molestis, aut grauibus nomina ad materiam
accommodasse: quid istis dulcius?

ὄφθαλμοι καὶ κόμας διακινῶν ἄνθει ὁμοίως.
decoram

Casariam nato genitrix, lumenq; inuenta
Purpureum, & latos oculos afflavit honores.

Et illa Platonis in Axiocho, quantam ha-
bent nominum incūditate, ἔθνα ἀφρονοὶ μὲν
ὄρα παρὰ κάρσος γονὸς βρύσει πηγάς δ' ὀρέ-
των καδάρων ῥέουσι. Item Ciceronis, At verò, Plato in Axiocho.
quanta maris est pulchritudo? quæ species v-
nuerfi? quæ multitudo, & varietas insula-
rum? quæ amœnitas orarum, & littorum?
quor genera, quamque disparia, partim sub-
mersarum, partim fluitantium, innatantium
belluarum; partim ad saxa nauis restis adha-
rentium. Contra in Thucidide, quod notat Ha-
licarn. & in Homero, & cæteris, pleraque de
industria inuenias austeram, & vt ait Demet.
Phalereus ποταμῶν προσκρῖνοντο εὐκίοντα.

Secundò notat structuram orationis, quæ
fermè est in isto dicendi genere, sine vllò hia-
tu, & collisione vocalium. Tales sunt Isoct. o-
rationes totæ ductiles, in quibus rarè synaoce-
phas, difficile ἰσοκοφῶν inuenias.

Tertio notat mediocritatem periodorum,
quæ etiam ad suauitatem attinet: austerum e-
nim est & graue longis orationis anfractibus
elidere spiritum.

Postremò varias figuras dictionis enume-
rar, vt antitheses, Hæcola, anaphoras, anadiplo-
ses, &c. quæ orationi iucunditatem aspergunt,
& hæc de florido, & elaborato stylo.

De optima figura dicendi, & de decoro.
CAPVT XL.

Verum quæres, quid in tanta styli varietate
constituendum sit, & quis demum opti-
mum orationem character deceat. Est illud
quidem in rebus humanis satis vsu cõproba-
tum, nihil esse omni parte beatum esse, & vt ait
Homerus. ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ ἕτερον δὲ
ἀνένουσεν. Hoc ipsum in ratione dicendi con-
tingit, in qua rarè reperias orationem ex omni
parte

Exempla
suauitatis
Homerum
Odyss. 6.
Vergilium
Aen. 1.
Plato in Axiocho.
Cic. 1. de
nat. deor.

parte absolutū. At si quis talis esset, vt pro re- rum varietate omnia dicendi genera perfecte tractaret, is demum videretur perfectionis apicem consecutus, quod vnus Cicero supra Gre- cos, Latinosq; admirabili dextertate videtur prastitisse.

Από τής
quid.

Is orator à Græcis dicitur δαυός, & hæc est, vt ait Hermog. δ ενότης χηρής ερθη πάντως εδών τή λόγου. Rectus vsus omnium generū dicendi.

πολιτικός
δής.

Eadem δαυότης dicitur πολιτικός λόγος, quod perfectum in rebus ciuilibus oratorem, his omnium virtutum generibus expositum, atque illustratum esse oporteat. ό μαντή άριση μέζει χρησάμενος τούτων τ άριστον δηλαδή τ πολι- δέων λόγον εργασται.

Atque in eo maxime spectandum est deco- rum personarum, ætatum, locorum, temporū, quod eruditè notauit Lud. Viues.

Eloquentia
sive stylus
puerilis.

Si puer est dicit sententijs paruis, leuiculis, friuolis, argumentis infirmis, locis inanibus, excursionibus ad fabellas, & nugas, iocis frigidis, improprijs translationibus, crebris figuris similiter cadentibus, & desinentibus, tinnitu compositionis, & delitijs comparatorum, cō- positione obscura, & hoc in puero non modo toleratur, sed etiam plerumque placet.

Inueniunt o-
ratio sive
stylus.

Iuuenilis oratio solet esse nimia, calore pu- gnaci, accurata, ornamentis illustris, composi- tione cōcinna, & suauis, crecta, audax, præcul- ta, interdum deliciosa, lasciuia, ludibunda, stru- ctura molli, & delicata. Corinthijs operibus nō dissimili. vbi deseruit calor, apparet meticu- losa, circumspecta, pedetentim ingrediens, res- pressa tractatione affectuum, pugnacitate ar- gumentorum, ornamentis quoque, & cultu diminuto.

Virorum

Virilis solet esse magni ponderis, profunda intelligentiæ, argumentis solidis perexta, cir- cuitu solutiore, non tamen diffuso, aut negle- cto, in ea translationes parciores, figura, ac schemata ratiōra, verba nec noua, nec obsoleta translationes, & superlationes sobriæ, grauitas in asserendo, contemptus minutiarum, & quod extremū est grauitatis angustus quidā decor.

Sensit pressum, mite & sanctum tribuitur.

Principū.

Iam verò si conditiones spectentur. Principum conciones esse debeat magnifi- cæ, puræ, electæ, parcæ verbis, ample senten- tijs, sensu simplici, prudenti, graui, sedato.

Rhetorum
Politicorū.

Rectores poli- tici curati sunt, & climati, cãdidi, graues, ab afflictione, & puerilibus mo-

tionibus alieni, vt videantur non è schola que- sisse, sed hæreditario quasi iure nobilitatis à parentibus possedisse eloquentiam.

Concionæ-
torum.

Concionatorum oratio debet esse solida, grauis, sãcta, casta, sobria maxime, vbi de Deo, & arcanis mysterijs, vt in principijs fieri solet, adhuc sedatus sermo est: Altius ingressis lice- bit se atrollere figuris, copiasq; & laxitate ora- tionis diffundere, semper tamen apud populū dicentibus competunt propria vocabula, aptæ translationes ex rebus notis, conformationes, & figuræ omnis generis, oratio plena, succu- lenta, clara, diferta, exemplis, & dictis intexta, & vbi opus est incitata, ardens, pugnans.

Philosophi-
cum.

Philosophi sermo de virtute simplex sit, purus, integer, validus, sanctæ matronæ non dissimilis, quæ extra fucum naturali pulchri- tudine enitescit. De rebus naturalibus erit a- cutus, offensus, asstrictus, enucleatus.

Sophistarū.

Sophistæ, aut Rhetoris ad voluptatem di- centis genus dicendi est teres, lenè, succisum, candidū, molle, pellucens, illex omnibus gra- tijs, & veneribus affluens. Si personæ auditorū considerantur. Qui cum auctoritate loquitur ad inferiores totus est in rebus, circumstantiæ personarum minus curat, quanquam, & pru- dentibus curanda sunt. Nullus est adeo abie- ctus, cui non aliquid debeat; habet & pilus vmbra suam.

Decorum.

In oratione minoris ad maiorem personam debet eminere sollicita reuerentia, & pudor. Orationes modulata, canora, subiles, arguta, quæ nimis liberè, aut ludere, aut quod magis imperiosum est docere videtur, vixis grauibus vulgo displicent, cum à iunioribus dicuntur.

Ad summum videndum an locus sacer sit, an profanus, in profano ciuilius, in sacro augu- stius, & sanctius præcis auricularum stoculis agendum. Neinde tempora etiam incurrunt, & negotia, in quibus modo vernans, & lata: mo- do simplex, horrida, & quasi detractis ornamē- tis debeat esse oratio. Nonnunquam tonandū, fulminandum, frangendum. Nonnunquam et- iam superciliosi, morosi, suspicaces, irritabiles, blandè, circumspectè, remota omni ambigui- tate, & quasi molli articulo tractandi. Consti- lium, relique, locusque dabunt.

Satis de optimo genere eloquentiæ dictura est. Nunc de ingenio, doctrina, exercitatione, & imitatione, quibus præsidjs ipsa compara- tur disseramus.

Finis libri secundū.

P

DE